

Рецензії

АКТУАЛЬНЕ І КОРИСНЕ ВИДАННЯ З ВАЛЮТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА¹

Ринкова економіка в усьому розмаїтті відомих світовій практиці моделей є соціально орієнтованим господарством, що підлягає державному регулюванню. В механізмі державного регулювання ринкових відносин вирішальна роль належить фінансовій діяльності держави, в тому числі і діяльності, пов'язаній із здійсненням валютного регулювання і контролю.

Складна структура валютних цінностей, їх обсяг, що перебуває в обігу, багатоглибий характер використання перетворюють державне регулювання та контроль за використанням валютних ресурсів у складний процес, ефективність якого залежить від цілої низки факторів, серед яких значне місце посідають політичні, організаційні та правові.

Для вітчизняної правової науки розробка проблем валютного регулювання і контролю в умовах становлення та розвитку ринкової економіки значною мірою є новим напрямом наукового пошуку. Це зумовлює відсутність комплексного системного монографічного дослідження, а фрагментарне висвітлення зазначеної проблеми не вирішує її. В той же час, правозастосовча практика державних органів, на які покладено здійснення контрольної діяльності за використанням валютних цінностей, свідчить про об'єктивну необхідність розробки та правового закріплення дієвого ефективного державного механізму здійснення контролю за використанням валютних цінностей, а також гарантій, спрямованих на прискорення процесу валютних надходжень та стримування вивозу валюти з країни, забезпечення виконання вимог законодавства щодо здійснення валютних операцій, запобігання порушенням валютної дисципліни та удосконалення інституту юридичної відповідальності за валютні правопорушення. Тому, поява навчального посібника проф. О.А.Костюченка¹, що присвячений правовим засадам валютного регулювання в Україні, є актуальною і своєчасною. Дане видання певною мірою може задовольнити потреби як теорії, так і практики, оскільки містить відповіді на нагальні питання сьогодення в сфері валютного регулювання.

У навчальному посібнику на основі аналізу сучасного валютного законодавства та практики його застосування досліджені система і повноваження державних органів у сфері валютного регулювання, аналізується правовий режим валютних операцій та порядок їх здійснення, процедури ліцензування валютних операцій, функції та форми здійснення валютного контролю.

Позитивною рисою навчального посібника є приділення автором значної уваги теоретичним засадам проблеми. Розкриваючи суть, систему та джерела валютного законодавства України, автор доводить необхідність кодифікації та систематизації валютного законодавства України, що сприяло б поліпшенню практики його застосування, виявленню прогалин та суперечностей у валютному законодавстві та розробці пропозицій щодо їх подолання. Спеціальний параграф посібника присвячений висвітленню основних категорій валютного законодавства, зокрема, наводиться визначення таких понять як "валютна політика", "валютна система", "валютний ринок", "валютна монополія", "валютні обмеження", "валютне регулювання" та інші. Автор ретельно аналізує сутність валютних правовідносин, розкриває різні підходи, що існують в юридичній літературі

¹ Костюченко О.А. Валютне законодавство України. Навчальний посібник, К., Атака, 2006, 304 с.

до їх визначення, наводить авторське визначення валютних правовідносин, розкриває їх особливості, аналізує їх суб'єктний та об'єктний склад, пропонує різні класифікації валютних правовідносин. Формулюючи визначення валютних правовідносин, автор доходить висновку, що їм властиві основні ознаки фінансових правовідносин, в той же час вони мають свої специфічні риси, що обумовлюють необхідність комплексного правового регулювання, використання специфічних засобів правового регулювання таких як заборона, дозвіл і припис.

Найбільш вагомим за своїм змістом є третій розділ навчального посібника, в якому розкривається правовий режим здійснення валютних операцій. Насамперед, автор зупиняється на розкритті сутності валютних операцій, пропонує їх класифікацію, на підставі аналізу законодавства України, розкриває специфіку здійснення банками валютних операцій в залежності від їх змісту: конверсійні, кореспондентські відносини, порядок відкриття та ведення рахунків в іноземній валюті, кредитні, депозитні та неторговельні операції.

Безумовний інтерес становлять питання, пов'язані з аналізом ліцензування валютних операцій, з'ясування сутності генеральних та індивідуальних ліцензій, умов їх видачі Національним банком України, перелік документів, необхідних для одержання ліцензій та письмових дозволів, а також підстави для їх видачі.

Позитивним є прагнення автора навчального посібника всебічно дослідити проблеми формування інституту валютного контролю в Україні. У зв'язку з цим значна увага приділяється одному з важливіших питань, а саме з'ясуванню правової природи валютного контролю, його місця в системі державного контролю. Аналізуючи форми валютного контролю, автор послідовно розкриває зміст валютних обмежень, процедуру нагляду банків у сфері валютного регулювання, інспекційні перевірки та порядок реєстрації та обліку валютних операцій. Цікавими з наукової та корисним з практичної точок зору є висновки автора, що стосуються визначення мети, завдань, об'єктів валютного контролю, його видів.

В механізмі формування та здійснення державної валютної політики важливе місце належить органам державної влади, що здійснюють валютне регулювання в Україні. В посібнику характеризується система і повноваження органів, які здійснюють валютне регулювання і валютний контроль. Значна увага приділяється розкриттю особливостей повноважень та ролі Національного банку України як головного органу в системі органів і валютного регулювання і валютного контролю.

Заключний розділ навчального посібника присвячений юридичній відповідальності за порушення норм валютного законодавства. Цікаво і ґрунтовно розкриваються поняття і види валютних правопорушень, підстави відповідальності за порушення валютного законодавства, обґрунтовується природа фінансових санкцій і фінансової відповідальності, як виду юридичної відповідальності, досліджується система санкцій за порушення валютного законодавства та досліджується механізм їх застосування.

Позитивним є і те, що кожен розділ посібника завершується добіркою контрольних питань, в ньому містяться тестові завдання, схеми, що ілюструють окремі положення, викладені в посібнику, додається перелік основних нормативних актів, щодо валютного регулювання і валютного контролю. Це в цілому підвищує практичну цінність посібника, забезпечує краще сприйняття учбового матеріалу студентами та слухачами.

Успішному вирішенню поставлених в навчальному посібнику завдань сприяла добре продумана його логічна структура, що свідчить про цілісність даного видання. Завдяки їй автор послідовно, системно і конструктивно проаналізував важливі теоретичні питання, що розкривають зміст валютного регулювання в Україні, відзначив методологічне значення різних поглядів вчених на природу валютного регулювання і контролю, проаналізував види, методи та форми контрольної діяльності держави щодо використання валютних цінностей, систему, структуру та функції органів, яким прита-

манна контрольна функція у зазначеній сфері, розкрив їх сутність, зміст та визначив шляхи вдосконалення.

Достовірність викладеного матеріалу та висновків автора навчально посібника обумовлюється вірно обраною методологією, ретельним аналізом наукової літератури з досліджуваної проблеми, законодавства України та практики його застосування, організації та діяльності державних органів, що здійснюють контрольну функції у бюджетно-виконавчій сфері.

В той же час, враховуючи необхідність поліпшення якості навчальної літератури з даної проблематики слід висловити низку побажань. Так, заслуговує на увагу висвітлення еволюції розвитку валютної системи України, яка за часів розбудови державності в Україні зазнала істотних змін і пройшла шлях від державної валютної монополії до поступової лібералізації валютного ринку, створення відповідної законодавчої бази валютного регулювання і валютного контролю. Не менш актуальним є висвітлення механізму бухгалтерського і податкового обліку операцій по розрахунках в іноземній валюті, що впливає на стан та результативність валютного контролю в Україні.

Підсумовуючи, слід зазначити, що рецензований посібник підготовлений на належному науковому та методологічному рівні, становить безперечний теоретичний та практичний інтерес і буде корисним не лише для викладачів та студентів, але й для фахівців фінансової сфери, для всіх, хто цікавиться питаннями валютного регулювання і валютного контролю в Україні.

Рецензент

доктор юридичних наук, член-кореспондент
Академії правових наук України,
Заслужений юрист України,
начальник наукового відділу
правової експертизи Київського
регіонального центру АПрН України

Н.М. Мироненко